

Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
Școala Doctorală a Facultății de Psihologie și Științe ale Educației

**TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT**

Coordonator,
prof. dr. Ion Dafinoiu

Student doctorand,
Călușaru (căs. Gurza) Maria Ancuța

2018

Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
Școala Doctorală a Facultății de Psihologie și Științe ale Educației

**Particularități ale atașamentului și stilului parental la copiii
crescuți în familia de asistenți maternali**

Coordonator,
prof. dr. Ion Dafinoiu

Student doctorand,
Călușaru (căș. Gurza) Maria Ancuța

2018

CUPRINS

1. Argument	5
2. Cadrul teoretic al cercetării.....	7
2.1. Atașamentul – reglarea emoțională în relație cu Celălalt semnificativ	7
2.1.1. Nașterea și primii ani de viață din perspectiva teoriei atașamentului ⁱ	8
2.1.2. Clasificarea atașamentului ⁱ	13
2.1.3. Particularitățile reprezentărilor atașamentului copilului aflat în plasament	20
2.1.4. Transmiterea transgenerațională a atașamentului părintelui	26
2.2. Relația părinte – copil : preocupare constantă a cercetătorilor și clinicienilor	29
2.2.1. Clasificarea tipurilor parentale	30
2.2.2. Modelul procesual al determinantilor parentalității (Belsky, 1984).....	34
2.2.3. Teoria atașamentului și parentalitatea	37
2.3. <i>Particularitățile adolescenței din punct de vedere al atașamentului și comportamentului. Asocieri cu stilul parental</i>	39
2.4. <i>Repere legislative și culturale ale asistenței maternale în România</i>	44
2.4.1. Familia de asistență maternală profesionistă versus familia biologică ⁱ	47
2.4.2. Adolescenții aflați în plasament la asistent maternal profesioniști.....	49
3. Studiul I: Studiul calității relației dintre atașament și comportament în diada socială	51
3.1. Obiectivele studiului	53
3.2. Ipotezele <i>cercetării</i>	54
3.3. Operaționalizare variabilelor.....	55
3.3.1. Tipul de atașament și reprezentările acestuia ale adolescenților crescuți în familia socială.....	55
3.3.2. Atașamentul părintelui în relațiile romantice	61
3.3.3. Comportamentele disfuncționale manifestate de adolescenții crescuți în familia socială	62
3.4. <i>Descrierea participanților</i>	63
3.5. <i>Design și procedura colectării datelor</i>	65
3.6. <i>Prelucrarea inițială a datelor</i>	66
3.7. <i>Rezultate</i>	67
3.7.1. Abordarea descriptivă	67
3.7.2. Abordarea corelațională	77
3.8. <i>Discuții și concluzii</i>	87
3.9. <i>Limite ale studiului</i>	96
3.10. <i>Direcții noi de cercetare</i>	97
4. Studiul II: Factorii care influențează parentalitatea asistentului maternal profesionist	99

4.1.	<i>Ipotezele cercetării</i>	100
4.2.	<i>Metodologia cercetării</i>	102
4.2.2.	Operaționarea variabilelor.....	106
4.3.	<i>Descrierea participanților</i>	110
4.4.	<i>Procedura și aplicarea chestionarelor</i>	111
4.4.1.	Analiza statistică	111
4.5.	<i>Rezultate</i>	113
4.5.1.	Analiza descriptivă a datelor	113
4.5.2.	Caracteristicile psihologice ale părinților sociali și stilul parental practicat	115
4.5.3.	Atașamentul adolescenților aflați în plasament față de persoanele semnificative și comportamentele disfuncționale manifestate de aceștia.....	121
4.5.4.	Relația dintre securitatea atașamentului față de persoanele semnificative și comportamentele manifestate de adolescenții din familia socială	125
4.5.5.	Dimensiunile atașamentului părinților în relațiile romantice și securitatea atașamentului și comportamentul disfuncțional al adolescenților din familia socială	126
4.6.	<i>Discuții și concluzii</i>	128
4.7.	<i>Limite ale studiului</i>	135
5.	<i>Studiul III: Studiu comparativ al particularităților atașamentului, stilului parental și comportamentului în relația părinte - adolescent în cadrul a două tipuri de diadă: socială și biologică</i>	136
5.1.	<i>Sumarul studiului</i>	136
5.2.	<i>Ipoteze</i>	137
5.3.	<i>Operaționalizarea variabilelor studiului</i>	138
5.3.1.	Informații demografice.....	139
5.4.	<i>Metodologia studiului</i>	139
5.4.1.	Procedura și aplicarea chestionarelor	140
5.5.	<i>Descrierea participanților</i>	141
5.6.	<i>Analiza statistică</i>	141
5.7.	<i>Rezultate</i>	143
5.7.1.	Analiza descriptivă a datelor	143
5.7.2.	Securitatea atașamentului adolescentului și comportamentele disfuncționale manifestate de acesta.....	145
5.7.3.	Caracteristicile părinților din cele două diade: socială și biologică	151
5.7.4.	Relațiile dintre variabilele demografice și caracteristicile părinților din cele două familii	153
5.7.5.	Valoarea de predicție a variabilelor psihosociale asupra stilului dictatorial practicat dominant de părinte la nivelul celor două tipuri de diade: socială și biologică.....	158
5.8.	<i>Discuții și concluzii</i>	160

6.	Aspecte etice și culturale ale cercetării ⁱⁱ	166
6.1.	<i>Rezultatele analizei</i>	169
6.2.	<i>Discuții asupra rezultatelor analizei</i>	173
7.	Limite generale ale cercetării	174
8.	Concluzii generale ale lucrării	175
9.	Implicații practice ale cercetării	182
10.	Deschideri spre alte cercetări.....	183
11.	Bibliografie	185
12.	Mulțumiri	200
13.	Anexe.....	201
13.1.	Consimțământul informat.....	201
13.2.	<i>Acordul DGASPC de derulare a cercetării</i>	202
13.3.	<i>Bateria de chestionare adresate părintelui</i>	204
13.3.1.	Chestionar demografic/Fișa de includere părinte	204
13.3.2.	DAS – Scala adaptării maritale (Spanier, G. B., 1976).....	205
13.3.3.	ECR-R – Scala atașamentului Adultului (Negrei, N., Sava, F.A., 2006).....	207
13.3.4.	DECAS – Inventar de Personalitate	209
13.3.5.	PAQ – Chestionarul autorității parentale (Buri, 1991).....	212
13.3.6.	CBCL - Child Behavior Checklist – chestionar de evaluare comportamentală pentru copii între 6-18 ani adresat părinților	214
13.4.	Bateria de chestionare adresate adolescentului	216
13.4.1.	IPPA - Inventarul Atașamentului în relație cu Părinții și Prietenii (Armsden, G.C., Greenberg, M.T., 1987).....	216
13.5.	Analize statistice	219
14.	Indexul figurilor	220
15.	Indexul tabelor	221

Cuvinte-cheie: tip de atașament, stil parental, adolescent, diadă părinte copil socială sau biologică, asistent maternal profesionist, adolescent aflat în plasament, sistem de protecție, bază de securitate, capacitate de mentalizare, modele interne de lucru, atașamentul adolescentului, atașamentul părintelui în relațiile romantice, modelul determinantilor parentalității;

INTRODUCERE

Teoria atașamentului oferă un cadru de înțelegere a relațiilor îngrijitor primar- copil, însă atunci când se referă la copiii aflați la vârsta adolescenței aceasta depășește granițele acestei diade, incluzând relațiile și cu ceilalți semnificativi. Pornind de la această perspectivă devine important să analizăm atașamentul adolescentului într-o manieră complexă utilizând instrumente capabile să surprindă specificitatea relațiilor adolescentului cu persoanele semnificative. Mai mult decât atât, relațiile de atașament ale adolescenților aflați în plasament cu asistentul maternal profesionist (diada socială) sunt influențate și de prezența sau absența contactului cu familia biologică. În cazul acestor situații speciale în care copiii sunt plasați la asistenții maternali profesioniști cu care petrec o perioadă de timp mai lungă sau mai scurtă, pot să apară diferiți factori care să influențeze manifestările asistenților maternali, unul dintre ei este disponibilitatea, fiind vorba de măsura în care copilul percepe disponibilitatea sursei de securizare.

În contextul familiilor de asistenți maternali profesioniști devine important statutul părintelui care nu are funcție de asistent maternal și rolul său în cadrul relațiilor intrafamiliale, în sensul în care diada copil - părinte prezent cuprinde triada părinte absent – copil – părinte prezent. Statutul de părinte absent se referă la faptul că, din punct de vedere legal, reprezentantul copilului aflat în plasament este cel care îndeplinește funcția de asistent maternal profesionist este și cel care de obicei își asumă responsabilitatea creșterii și educației acestuia. Rezultatele obținute în cadrul studiilor efectuate evidențiază frecvența asociațiilor atașamentului și comportamentului disfuncțional al copiilor din plasament cu securitatea atașamentului față de tata, care cel mai adesea nu are și funcția de asistent maternal. Aceste relații deschid noi orizonturi de cercetare pentru evidențierea rolului

persoanei din cuplul parental care nu este angajat al Direcției în asumarea creșterii și educației copilului aflat în plasament.

Lucrarea subliniază aspecte teoretice în legătură cu atașamentul, stilul parental și comportamentele disfuncționale în diada socială și analizează comparativ relațiile dintre aceste constructe la nivelul celor două tipuri de diadă (socială și biologică).

Cadrul teoretic al cercetării subliniază aspecte particulare ale atașamentului copilului, adolescentului și adultului și legătura acestuia atât cu stilul parental cât și cu comportamentele disfuncționale manifestate de adolescent.

Tipul de atașament nu e doar o strategie de comportament în fața situațiilor dificile, dar și filtrul prin care privim viața, pe ceilalți din jurul nostru și pe noi înșine. Căci lumea în care trăim este aceea pe care ne-o închipuim consecutiv experiențelor structurate în creierul nostru, în modelul internalizat de funcționare a ei. Suntem ființe sociale și în majoritatea situațiilor de viață problematice nu ne confruntăm direct cu universul, ci prin intermediul culturii în care trăim și recurgând la capitalul nostru social, în modul în care l-am construit în copilărie, în interacțiunea cu figura de atașament și cu ceilalți semnificativi, care au jucat un rol în îngrijirea și protejarea noastră. Astfel, putem afirma că tipul de atașament este garantul sănătății mentale. Când figura de atașament este indisponibilă, imprevizibilă, speriată sau infricoșătoare pentru copil, condiția primară pentru sănătatea mentală timpurie a copilului este subminată. Relații sociale de calitate cu persoanele importante din viața noastră, o bună și largă rețea socială de sprijin și sentimentul unei bune integrări sociale, sunt aspecte ale vieții guvernate de calitatea atașamentului și sunt, pe de altă parte, fundamente ale sănătății emoționale și fizice.

Bowlby (1969/1982) a pornit de la ideea că interacțiunile dintre copil și părintele lui influențează dezvoltarea copilului în ceea ce privește reprezentările cognitive cu privire la sine, la părinte și la modele de interacțiune dintre cei doi. Aceste scheme cognitive sau “modele interne de lucru (model internalizat de funcționare a lumii, Muntean și Gurza, 2016)” asistă copilul la evaluarea de sine, comportamentul de urmărire a unui scop, reglarea emoțională, evaluarea securității relațiilor, la fel ca și în alte funcții intrapersonale și interpersonale.

Dezvoltarea copilului este influențată de o varietate de factori dincolo de relațiile părinte-copil (Cummings, Davies și Campbell, 2000). Studiile derulate asupra acestei relații au subliniat importanța examinării influențelor directe și

indirecte atât a caracteristicilor părintești cât și ale copilului, cum ar fi cele psihologice, biologice, sociale și culturale (Belsky și Barends, 2002). Mai mult, a fost evidențiat faptul că resursele psihologice ale părinților, precum și istoriile lor de dezvoltare influențează în mod direct calitatea creșterii copilului și, prin urmare, dezvoltarea acestuia (Belsky, 1984; Belsky și Barends, 2002; Parke, 2004).

Așa cum susține Belsky (1984), dintre cele trei surse generale de influență asupra parentalității așa cum le-a descris în cadrul modelului determinanților parentalității - personalitatea părinților sau resursele psihologice, caracteristicile individuale ale copilului, și sursele contextuale - resursele psihologice ale părinților sunt cele mai importante ca și determinanți ai parentalității. Potrivit modelului autorului, pentru ca părinții să ofere o îngrijire optimă copiilor trebuie să posede următoarele resurse: abilități de înțelegere față de perspectiva celuilalt, capacitate de reglare emoțională, sentimentul securității în propria lor viață și preocuparea pentru găsirea unor modalități de a-și satisface propriile nevoi. Astfel, putem presupune, conform studiilor prezentate de autor, că toți acești factori exercită o influență considerabilă asupra dezvoltării copilului. Mai mult decât atât, modelul ilustrează modul în care istoria dezvoltării părintelui, relațiile maritale, rețeaua socială și statusul pe piața muncii influențează trăsăturile individuale ale personalității și starea de bine psihologică în general, și astfel indirect funcționarea parentală care, la rândul ei, influențează dezvoltarea copilului.

Dificultatea interacțiunii părinte-adolescent sunt date și de faptul că relațiile de atașament în adolescență sunt în stare de fluctuație (Friedlmeier și Granqvist, 2006; Trinke și Bartholomew, 1997; Wilkinson și Pickett, 2010) datorită naturii schimbătoare a atașamentului, a rolului parental și a relațiile cu semenii, Bowlby (1969) argumentând în legătură cu acest aspect, că acum, deși există o figură primară clară în cadrul rețelei de atașament, ea devine mai puțin evidentă. Dovezile sugerează că mediul familial constituie ecologia de bază în care comportamentul copiilor este manifestat, învățat, încurajat și suprimat (Dishion și Patterson, 2006). Rolul părinților în mediul familial a fost, în principal, acela de a pregăti copiii pentru vârsta adultă prin intermediul regulilor și al disciplinei. În timpul adolescenței, totuși, influența colegilor servește și ca un important agent de socializare. În ciuda acestei noi sfere de influență, cercetarea a demonstrat în mod clar că influența părinților este în continuare factorul care explică cel mai mult varietatea comportamentelor manifestate de adolescent față de oricare alt factor (Crosswhite și Kerpelman, 2009).

Referitor la adolescenții din sistemul de protecție a copilului, îngrijirea instituțională rămâne o intervenție majoră în multe țări pentru copiii ai căror părinți, din diferite motive, nu îi pot îngriji în mod corespunzător. Cele mai raportate aspecte problematice ale copiilor din instituții sunt creșterea problemelor emoționale și comportamentale, în general, și manifestarea tulburărilor de atașament, în special. Comparativ cu adolescenții crescuți în familie, cei adoptați după ce au fost instituționalizați prezintă mai multe probleme de comportament în general, atât de externalizare cât și de internalizare și sunt, în mod consistent, grupul cel mai reprezentativ în cadrul serviciilor de sănătate mintală (van Ijzendoorn, Juffer și Poelhuis, 2005; Salgado Oliveira, Pasco Fearon, Belsky, Fachada și Soares, 2015).

Există câteva întrebări care merită adresate și care au fost subliniate de autori preocupați de particularitățile asistenței maternale profesioniste din România: Care sunt caracteristicile copiilor aflați în plasament (structurale, socio demografice și personale: vârstă, gen, origine etnică, potrivire cu îngrijitorul)? Care sunt caracteristicile asistenților maternali profesioniști, socioeconomice și demografice: vârstă, gen, grad de rudenie cu copilul plasat, stare de sănătate, nivel de venituri per membru de familie etc.)? În ce măsură există ghiduri de bune practici, structuri de sprijin, proceduri de monitorizare, baze de date aduse la zi cu situația acestor copii și familii de plasament?

Famiile sociale sunt prezente în toate culturile fiind considerate cel mai eficient serviciu în cazul copiilor separați de părinții biologici. Unele cercetări pun însă sub semnul întrebării eficiența lor în dezvoltarea copilului (Lawrence, Carlson și Egeland, 2006), invocând rupturile emoționale și experiențele negative trăite de copil anterior plasamentului precum și eforturile de adaptare necesare în noua familie. Twigg și Swan (2007) subliniază faptul că în raport cu familiile biologice, familiile de plasament sau familiile sociale sau de asistență maternală sunt mai flexibile și mult mai permeabile.

Autorii dezvăluie paradoxul acestor familii care sunt părți constitutive ale sistemului de protecție a copilului din orice țară, în timp ce standardele după care funcționează le impun furnizarea către copii a unor îngrijiri similare celor asigurate de familia naturală. Părinții sociali trec printr-un proces de selecție, de formare inițială și periodică și au parte de o supervizare profesională continuă, în acord cu legea. Cu alte cuvinte aceste familii funcționează după standarde profesionale,

sprijinite și controlate de către reprezentanți ai sistemului de protecție. Prin această condiție care lasă familiile de plasament expuse intruziunii profesioniștilor, a copiilor care vin și pleacă, uneori a membrilor familiilor biologice care au drept de a vizita copiii în plasament, familia de plasament este mult diferită de familia naturală ale cărei granițe protejează viața privată și nu o dezvăluie celor care nu fac parte din ea. Funcționând ca o interfață între sistemul de protecție a copilului și copilul intrat în sistem, familia de plasament are sarcina subtilă de a-și păstra unitatea, granițele ei față de lume, ca orice altă familie.

Peste tot în lume, copiii aflați în dificultate existențială sunt plasați în familii sociale pentru a li se oferi îngrijirile necesare recuperării și a unei creșteri sănătoase. Când au părinți biologici, în general, plasamentul este gândit doar pentru o perioadă în care să se restabilească condițiile în familia biologică pentru a crea mediul propice revenirii copiilor. Acest lucru se întâmplă însă destul de rar în România, ceea ce ne îndreptățește să afirmăm că în general avem de-a face cu un plasament pe termen lung, ce se întinde de regulă până la ieșirea copiilor din sistemul de protecție. Menținerea legăturilor cu familia de proveniență pe perioada plasamentului este un aspect important, dar problematic și fără o interpretare și soluție unică (Boss, 2004; Maaskant, van Rooij, Bos și Hermanns, 2016).

Ceea ce este sigur este că în cazul copiilor ce nu mențin legături cu familiile de origine, ieșirea din sistem va fi mult mai anxioasă și problematică, plecând de la nevoia de baza a găsirii ”unui acoperiș deasupra capului”. Copiii care sunt plasați în familii de îngrijire au în general un nivel de anxietate crescut consecutiv experiențelor traumatice sau stresante anterioare plasamentului (Poland, Groze, 1993; Twigg și Swan, 2007). Pe de altă parte, plasamentul în sine este o experiență stresantă, chiar traumatizantă în cazul unui copil vulnerabilizat de experiențe anterioare și care suprasolicită capacitățile de adaptare ale copiilor (Lawrence și colab., 2006). Ținând seama de aceste condiții inerente plasamentului, familia de asistență maternală nu are doar rolul de a îngriji aici și acum copilul, cu nevoile lui curente, ci are o sarcină mult mai dificilă: aceea de a vindeca urmele unui trecut pe care adeseori ei nici nu-l cunosc în detaliu. Această vindecare și bunăstare a copilului poate fi văzută și măsurată prin atașamentul pe care-l dezvoltă copilul în relație cu părinții sociali (Bowlby, 1973; Maaskant și colab., 2016). Cercetările evidențiază trei arii sensibile în viața și dezvoltarea adolescenților aflați în plasament în familii sociale: agresivitatea lor, separările și pierderile din viața lor și nevoia de a fi în

competiție cu ceilalți copii biologici sau aflați în plasament precum și sentimentele de gelozie pentru atenția părinților (Twigg și Swan, 2007). Relația copilului aflat în plasament cu părintele social este bidirecțională, în vreme ce copilul se schimbă în această relație, părintele cu stilul parental specific, se poate schimba și el (Lipscombe și colab., 2004).

Literatura de specialitate arată, în general, o dezvoltare emoțională, socială și comportamentală mai puțin favorabilă a adolescenților care cresc cu părinți sociali, în comparație cu cei care cresc cu părinții biologici (Maaskant și colab., 2016). Sunt considerați factori agravanți timpul petrecut în mediul instituțional, vârsta la care se face plasamentul în instituție, severitatea condițiilor din instituție (Crum, 2010; Julian, 2013). Cercetări comparative privind atașamentul copiilor aflați în plasament și a celor biologici arată că incidența atașamentului securizant nu diferă la cele două categorii de copii, dar marea diferență e dată de atașamentul dezorientat-dezorganizat, mult mai frecvent în rândurile copiilor aflați în plasament (Thapar, Pine, Leckman, Scott, Snowling și Taylor, 2015).

Îngrijirea și educarea copilului în familia asistentului maternal profesionist are o serie de avantaje (Cojocar, 2008): copilul trăiește într-un mediu familial putând astfel să aibă acces la acest prim cadru social; el are șanse ridicate de a-și dezvolta potențialul, se bucură de mai mare atenție în cadrul familiei de asistență maternală, trăiește într-un cadru de viață similar cu cel din familia biologică, care-l pregătește în mai mare măsură pentru viața independentă comparativ cu situația în care copilul trăiește în cadrul unui centru de plasament; familia, fie ea și socială, îi stimulează copilului o dezvoltare afectivă echilibrată, ceea ce are efecte asupra relațiilor primare ale acestuia în sensul în care reintegrarea în familia naturală poate fi realizată mai facil dacă relațiile cu aceasta sunt menținute.

"De ce părinții se comportă așa cum se comportă?" (Belsky, 1984, p. 83), nu este o întrebare nouă, dar rămâne una importantă. Totuși această întrebare are note distincte și implicații specifice dacă avem în vedere relația dintre asistentul maternal profesionist și adolescentul aflat în plasament. Atât implicațiile științifice, cât și cele clinice ale acestei întrebări sunt numeroase (McMahon și Kotler, 2008; van Bakel și Riksen-Walraven, 2008). În ceea ce privește implicațiile științifice, stabilitatea sau schimbarea comportamentului creșterii copilului este pusă sub semnul întrebării, așa cum este, în general, dezvoltarea comportamentului parental. În ceea ce privește implicațiile clinice, modul de promovare a comportamentelor parentale pozitive în

terapiile experiențiale sau în programele de parenting este chestiunea esențială. Scopul nostru în această cercetare a fost de a examina factorii determinanți ai stilului parental pentru creșterea copilului în diada socială ca apoi să identificăm diferențele față de diada biologică.

În ceea ce privește partea practică, aceasta cuprinde trei studii. Primul a avut un caracter mai degrabă explorator și a presupus investigarea calitativă a atașamentului adolescenților în relație cu persoanele semnificative și analiza relațiilor dintre caracteristicile atașamentului acestuia cu nivelul de manifestare a comportamentelor disfuncționale raportate atât de părinte cât și autoevaluate de adolescent. Această abordare a comportamentului a permis identificarea diferențelor la nivelul percepției comportamentului celor două tipuri de respondenți. De asemenea, s-a remarcat influența tatălui (din familia asistentului maternal) asupra securității atașamentului și manifestării comportamentelor disfuncționale ale adolescenților crescuți în familia asistentului maternal profesionist. Legătura adolescenților cu membrii familiei biologice reprezintă de asemenea un predictor puternic atât al securității atașamentului cât și al nivelului de manifestare a comportamentelor disfuncționale. Astfel, putem spune că menținerea contactului cu familia biologică a adolescentului aflat în plasament slăbește securitatea atașamentului acestuia în relație cu asistentul maternal profesionist, iar factorii latenți ai coerenței, economie și adevăr, reprezintă predictorii care explică o variație semnificativă a tipului de atașament securizant. Pentru atingerea obiectivelor acestui studiu am ales să utilizăm atât metode specifice cercetării calitative (interviul) cât și metode specifice cercetării cantitative (chestionarul).

În cadrul celui de-al doilea studiu am urmărit investigarea particularitățile relației asistentului maternal profesionist cu adolescentul aflat în plasament având ca și cadru teoria atașamentului și modelul determinanților parentalității. Teoria atașamentului oferă un cadru potrivit de conceptualizare a relațiilor părinte adolescent mai ales în legătură cu parentalitatea, dimensiunile atașamentului adultului în relațiile romantice impregnând în primul rând rolul parental. Ipotezele cercetării au fost formulate în vederea identificării particularităților relației dintre atașament, stil parental și comportamentul manifestat de adolescenții crescuți în familia asistentului maternal profesionist. Tendința cercetărilor recente asupra relației părinte-adolescent, care au ca interes dominant parentalitatea, este de a analiza, pe lângă factorii în legătură cu fiecare dintre cei doi membri ai acestei relații, și factorii

ce țin de cadrul mai larg în care este conținută această relație: suport social, satisfacția maritală a părintelui, statutul pe piața muncii (Hancock Hoskins, 2014). Teoria atașamentului ne oferă în primul rând un mod de a înțelege interacțiunea factorilor implicați în relația asistent maternal profesionist - adolescent aflat în plasament și în al doilea rând, ne oferă posibilitatea de a operaționaliza mai ușor calitatea relațiilor din punct de vedere cognitiv, afectiv și comportamental.

Cel de-al treilea studiu a inclus diade părinte-adolescent de tip social și biologic. Scopul propus a fost realizarea unei analize comparative a relației părinte-copil din punct de vedere al atașamentului, parentalității și comportamentului. De asemenea, am urmărit felul în care se asociază, pe de-o parte, atașamentul adultului în relațiile romantice și securitatea atașamentului adolescentului față de persoanele semnificative iar, pe de altă parte, ce impact are stilul parental dictatorial asupra comportamentelor manifestate de adolescenții proveniți din cele două tipuri de diadă: socială și biologică. Totodată, am investigat în ce măsură atașamentul față de părinți și atașamentul față de prieteni influențează diferit comportamentele adolescenților din cele două diade: socială și biologică. Obiectivul cercetării l-a reprezentat, încă de la început, explorarea particularităților atașamentului și comportamentului adolescenților crescuți în familii de asistenți maternali profesioniști comparativ cu cei crescuți în familiile biologice, și asocierile acestora cu stilul parental al părinților din cadrul celor două diade: socială și biologică.

Diferența principală între stilurile parentale practicate de către părinții biologici și părinții profesioniști a constat în mai largă utilizare a stilului dictatorial în familiile biologice. Deși sunt puține studii în literatură care să fi investigat stilul parental comparând cele două tipuri de familie, rezultatele noastre vin oarecum în contradicție cu acele studii care arată că 15% dintre asistenții maternali profesioniști au potențial crescut de a utiliza stiluri parentale negative în creșterea copilului (Lindsey, 2001). Există însă cercetări care găsesc o mai mare agresivitate la părinții biologici în interacțiunile cu copiii, în comparație cu părinții sociali sau cu părinții adoptivi (Gelles și Harrop, 1991). Datele noastre confirmă și merg în acest sens. Pot fi identificate cel puțin trei cauze ale acestei situații neașteptate:

1. o responsabilitate asumată și sporită a părinților biologici față de viitorul copiilor lor; aceasta responsabilitate, combinată cu stresul cotidian trăit de părinți la locul de muncă, poate și în cuplu, conduce la un cumul de factori negativi (Rutter,

1981) cu efect de epuizare a părinților (Lucey, Fox și Byrnes, 2007; Roskam, Raes și Mikolajczak, 2017).

2. lipsa de suport profesionist în momentele dificile când sunt nevoiți să ia decizii sau să găsească soluții la situații problematice în care sunt implicați copiii;

3. lipsa unei educații privind parentalitatea și nevoile copilului pentru o dezvoltare sănătoasă.

În cadrul cercetării a fost realizată o analiză asupra dezirabilității sociale a celor două tipuri de părinți. Pornind de la faptul că răspunsurile dezirabile social se află în strânsă legătură cu aspectele culturale ale constructelor supuse cercetării, această analiză și-a propus următoarele obiective: identificarea diferenței la nivelul dezirabilității sociale între asistenții maternali profesioniști și părinții biologici având în vedere faptul că desfășurarea studiului a avut puternice influențe instituționale. Măsurarea relației dintre dezirabilitatea socială și caracteristicile psihologice ale celor două tipuri de părinți incluși în studiu. Sublinierea aspectelor culturale care influențează colectarea datelor la nivelul celor două diade.

Justificarea adresării unor întrebări în legătură cu dezirabilitatea socială a părinților sociali comparativ cu cea a părinților biologici precum și concluziile formulate este susținută de cel puțin două motive:

a) faptul că autoritatea sub tutela căreia s-a desfășurat cercetarea imprimă o anumită atitudine dezirabilă din partea participanților;

b) caracteristicile tradiționaliste ale mediului de proveniență a respondenților determină dezirabilitatea mare a răspunsurilor în ceea ce privește aprecierea particularităților în legătură atât cu relația maritală cât și cu relația părinte-adolescent.

În contextul evaluărilor relațiilor de familie în contextul cultural românesc, dezirabilitatea socială devine importantă pentru discutarea preciziei de măsurare a atitudinilor. Atitudinile devin deosebit de acute mai ales atunci când vizează diferite comportamente validate cultural și social. În cazul grupului acestui studiu, atât constructele vizate de evaluare (atitudinal/emoționale), modul în care a avut loc (evaluare de grup) cât și cadrul (instituțional) în care s-a desfășurat aceasta, imprimă o anumită specificitate în interpretarea rezultatelor obținute ținând seama de aspectele etice și culturale.

CONCLUZII

Teoria atașamentului nu este o teorie finită, ci una în plină evoluție și expansiune. Numeroase cercetări pe categorii vulnerabile de copii și adulți, ca și analiza unor situații fortuite de experiment social, vin și completează sau chiar corectează anumite aspecte ale acestei teorii, învățându-ne mai bine despre modul în care trebuie să ne creștem copii, în speranța unei lumi mai bune, mai fericite. Starea de fericire și mulțumire disponibilizează potențialul creativ, cognitiv, asertiv și cooperant al omului.

Noutatea acestei cercetări este dată de faptul că pe de o parte, este plasată în contextul relațiilor asistent maternal profesionist – adolescent aflat în plasament, iar pe de altă parte aceste relații sunt analizate prin prisma teoriei atașamentului care este, după părerea mea, unicul context de înțelegere a traumelor copilului separat de părinți; mai mult decât atât adolescența este un sector de vârstă ignorat în cercetarea din România, ea fiind o perioadă importantă din dezvoltare dar și o perioadă cu un potențial mare de reabilitare. Alături de vârsta 0-3 ani, atunci când copilul își construiește conștiința de sine, când înțelege că este diferit de părinții lui, adolescența este vârsta construirii identității, atunci când copilul își dă seama că societatea îi oferă modele. Aceste două vârste sunt cele mai penetrabile influențelor corective, terapeutice, adolescența putând fi văzută ca un ultim tren pentru schimbarea traiectoriei personale.

Lucrarea aduce în discuție, alături de alte aspecte importante ale relației adolescentului cu asistentul maternal profesionist, legătura acestuia cu familia biologică, mai exact modul în care menținerea legăturii cu aceasta are repercursiuni asupra formării relațiilor de atașament cu părinții sociali; totodată subliniază diferențele între familia biologică și familia socială, urmărind modul în care este influențată parentalitatea la nivelul celor două tipuri de familie.

Domeniul copilăriei și adolescenței rămâne de maxim interes atât pentru cercetările la nivel internațional cât național. Importanța familiei pentru dezvoltarea copilului a fost exprimată de către Winnicott (1968) într-o formulă unică: „Viitorul unei nații se naște în familie”. În cazul copiilor care nu au șansa naturală de a beneficia de o familie, măsurile luate și intervențiile întreprinse pentru protecția copilului au nevoie de o baza de cunoaștere reală a contextului situațional, precum și de un bun fundament teoretic, întrucât nu există nimic mai practic decât o teorie bună

(Bowlby, 1988).

Astfel rezultatele obținute în cadrul primului studiu reliefează următoarele: coerența copilului, capacitatea de reflecție în relațiile cu sine și cu ceilalți, sentimentul securității în relație cu mama , cu tata și cu prietenii sunt categorii ale reprezentărilor atașamentului adolescentului care însoțesc în mare măsură un anumit tip dominant în sfera relațiilor semnificative din familia de plasament. Alături de acestea legătura cu familia și vârsta copilului în momentul plasamentului reprezintă predictorii puternici ai problemelor psihocomportamentale. Rezultatele mai multor studii sugerează faptul că, cu cât vârsta copilului în momentul plasamentului este mai mare, cu atât frecvența problemelor psihologice și de comportament este mai mare (Armsden, Pecora, Payne și Szatkiewicz, 2000; Heflinger, Simpkins și Combs-Orme, 2000). O explicație a incidenței crescute a tipurilor de atașament insecurizant se referă la faptul că acești copii/adolescenți au adus în relația cu părinții substitutivi modelele de nesiguranță dezvoltate în relațiile anterioare de îngrijire. Astfel, adolescenții aflați în plasament sunt predispuși la manifestarea tulburărilor emoționale sau comportamentale, ca rezultat al relațiilor anterioare cu cei care i-au îngrijit, acest fapt sporind vulnerabilitatea lor de a manifesta perturbări în mai multe domenii de dezvoltare.

Concluziile cercetării sunt binevenite pentru realizarea unei imagini realiste a relațiilor care se stabilesc între asistenții maternali profesioniști și adolescentul aflat în plasament din perspectiva teoriei atașamentului, pentru asigurarea celor mai potrivite direcții de intervenție clinică și pentru aplicarea acelor metode de lucru capabile să se adapteze acestor caracteristici specifice populației românești pe sectorul de vârstă studiat.

Asistența maternală ca măsură de protecție pe termen scurt a copiilor, a fost mult timp neglijată atât de practica asistenței sociale cât și de cercetare. În acest sens, studiul lui Schofield (2002) care a investigat dacă familia de asistență maternală oferă îngrijire tinerilor pe care i-a avut în plasament după ce aceștia au părăsit familia substitutivă, a subliniat faptul că „atât în copilărie, cât și la maturitate mecanismul atașamentului rămâne același, caracterizat de nevoia de a se întoarce la figura de atașament în momentele de stres și anxietate”, subliniind impactul major al familiei de plasament asupra dezvoltării adolescentului.

Informațiile aduse de cercetarea noastră pot fi utile profesioniștilor din serviciile de protecție a copilului , orientandu-le intervențiile cu părinții și copii și

adolescenții. Pe de altă parte, aceste informații pot fi argumente pentru crearea unor noi abordări sau servicii care să fie adaptate schimbărilor sociale și evoluției atipice a adolescenților aflați în plasament dar și a celor din familiile biologice. Astfel o strategie națională de educație parentală ar putea beneficia prin luarea în considerare a informațiilor dezvăluite de cercetarea aceasta.

Această cercetare reprezintă un punct de plecare pentru abordarea complexă a atașamentului adolescenților aflați în plasament la un asistent maternal profesionist din România în vederea identificării particularitățile acestei relații speciale.

Totodată, rezultatele obținute la nivelul relației adolescenților din plasament cu tata (soțul persoanei care îndeplinește funcția de asistent maternal profesionist) atrage atenția asupra implicării acestuia în creșterea și educația copilului aflat în plasament, cu toate că el se află sub incidența unui contract legal. În acest sens o nouă direcție de cercetare ar fi asupra taților din familia de plasament, acest lucru asigurând profesioniștilor o modalitate de acces în intervenția asupra relațiilor familiale.

Studiul al doilea a scos în evidență faptul că rezultatele obținute în ceea ce privește stilul parental dominant practicat de asistenții maternali profesioniști sunt în acord cu cele care au găsit că părinții sociali practică mai degrabă stiluri parentale fondate democratic și permisiv și mai puțin dictatorial (Tripp De Robertis și Litrownik, 2004). Totuși analiza asupra influenței stilului dictatorial, am găsit că acesta este mai degrabă un predictor al nivelului scăzut de securitate față de mama și de tata decât unul al comportamentelor de externalizare și internalizare manifestate.

Concluziile acestui studiu subliniază aspecte importante și particulare ale relației dintre atașament, stil parental și comportament în cadrul relațiilor din diada socială. Deși, mărimea efectului relațiilor identificate a fost de nivel mediu și slab, lucru ce poate fi explicat și de limitele studiului, aceste aspecte capătă importanță ridicată în orientarea procesului de evaluare, monitorizare și consiliere a diadei asistent maternal profesionist – adolescent aflat în plasament.

Rezultatele celui de-al treilea studiu subliniază faptul că diferența privind securitatea atașamentului adolescenților față de părinți și de prieteni în funcție de tipul de familie este consensuală cu rezultatele altor studii (Barcons, Abrines, Brun, Sartini, Fumado și Marre, 2014; Cassidy și Berlin, 1994; Lieberman, 2008) care arată că adolescenții proveniți din sistemul de protecție a copilului, indiferent de vârsta de plasare sau vârsta la care au fost adoptați manifestă în general modele interne de

lucru predominant insecurizante. Stilul dictatorial nu favorizează dezvoltarea unui atașament securizant și cu toate acestea copiii aflați în plasament sunt într-o proporție mai mare insecurizant atașați față de părinții lor, deși percep mai puțin stilul părintelui ca fiind dictatorial.

Rezultatele obținute servesc mai multor categorii vizate: de la părintele biologic până la copilul beneficiar al serviciilor sociale: specialiștilor, clinicienilor sau cercetătorilor, fiind totodată un punct de plecare spre alte cercetări.

Particularitatea lotului de subiecți al cercetării a limitat accesul la un număr foarte mare de diade sociale. De asemenea, eșantionarea întâmplătoare, bazată pe bunăvoința managerilor de caz este o altă limită importantă a cercetării. Părinții sociali pot fi suspicioși că fac alegerile în virtutea unui mare grad de dezirabilitate socială.

Comparațiile pe care le facem cu literatura de specialitate nu iau în considerație diferențele culturale și nici pe cele structurale între sistemul de protecție de la noi și cel din alte țări. Există o diferență fundamentală: copiii în plasament despre care vorbește literatura internațională sunt în general copii care au familii biologice, iar intervențiile ce se fac în cadrul plasamentului vizează reîntoarcerea lor în aceste familii. În România, legăturile cu familiile biologice sunt mult mai puțin evidente, iar copiii aflați în plasament sunt în majoritate copii abandonați de către familiile biologice.

Numărul diadelor incluse în studiu a limitat de asemenea, prelucrările statistice posibile. Printre limitele studiului amintim faptul că în studiu au fost incluse doar familii biparentale fără a avea și un lot comparativ cu familii monoparentale. De asemenea prin folosirea diadelor mamă-copil, nu au fost analizate stilurile de atașament dezvoltate cu alte figuri parentale (tata). Accesul la un număr mic de familii de asistență maternală dispuse să dea curs invitației de a participa în cadrul studiului. Accesul la subiecți a fost realizat prin intermediul asistenților sociali din cadrul Direcției de Asistență Socială și Protecția Copilului care monitorizează cazurile. Acest tip de eșantionare, dependent de disponibilitatea managerilor de caz, restrânge posibilitatea generalizării rezultatelor obținute asupra populației din care a fost extras eșantionul cercetării.

Nu în ultimul rând, gradul mai ridicat de dezirabilitate manifestat de părinții sociali reprezintă un aspect care poate orienta atât cercetarea dar și intervenția cu acest grup social către evaluări situaționale ale relațiilor intrafamiliale, mai puțin

standardizate care să conducă la rezultate cu o mai mare acuratețe.

Contribuția personală a acestui demers se regăsește atât la nivelul cadrului teoretic cât și la nivelul studiilor practice. În partea teoretică am urmărit să prezentăm într-o manieră cât mai acurată și actuală constructe psihologice la care se face apel frecvent pentru dezvoltarea unor metode de intervenție și educație în psihologia dezvoltării copilului. Studiile practice au permis ilustrarea particularităților și provocărilor pe care beneficiarii sistemului de protecție a copilului le prezintă. Informațiile aduse de cercetarea noastră pot fi utile profesioniștilor din serviciile de protecție a copilului, orientându-le intervențiile cu părinții și copiii și adolescenții. Pe de altă parte, aceste informații pot fi argumente pentru crearea unor noi abordări sau servicii care să fie adaptate schimbărilor sociale și evoluției atipice a adolescenților aflați în plasament dar și a celor din familiile biologice. Astfel o strategie națională de educație parentală ar putea beneficia prin luarea în considerare a informațiilor dezvăluite de cercetarea aceasta. În cazul copiilor cu experiențe traumatice anterior plasamentului în familie, formarea părinților profesioniști pentru a sprijini dezvoltarea unui atașament securizant ar fi șansa acestor copii de a putea dezvolta ulterior, în viața lor de adulți, relații de încredere cu ceilalți (Golding, 2007). Securitatea și reziliența sunt o puternică forță de orientare a viitorului copiilor (Schofield și Beek, 2005). În acest sens, cercetarea noastră aduce o serie de informații care pot intra în strategiile asistenților sociali din sistemul de protecție a copilului devotați promovării unei parentalități sănătoase, în cadrul unor plasamente stabile, de durată, condiție necesară bunăstării și securității adolescenților aflați în plasament.

Având în vedere faptul că rezultatele obținute își pot aduce contribuția, în egală măsură, atât în plan **teoretic** (prin identificarea particularităților atașamentului adolescenților aflați în plasament și al asistenților maternali) cât și **aplicativ** (în sensul că rezultatele cercetării ar putea, pe de-o parte, să orienteze mai bine evaluarea asistenților maternali înaintea încredințării copiilor prim măsura plasamentului la un asistent maternal profesionist) iar pe de altă parte, să crească acuratețea interpretărilor rezultatelor evaluărilor realizate de psihologii clinicieni, formulăm următoarele recomandări:

- Includerea asistenților maternali profesioniști în cadrul unor programe de educație parentală axate pe relația de atașament părinte social - copil aflat în plasament, elaborate în acord cu postulatele teoriei atașamentului;

- Adaptarea și etalonarea unor instrumente cu largă utilizare și recunoaștere de investigare a atașamentului;

- Utilizarea cu precădere a evaluărilor psihologice situaționale a diadelor asistent maternal profesionist-adolescent aflat în plasament, a interviurilor, datorită cadrului instituțional în care are loc activitatea de evaluare.

- Realizarea unor ceretări care să aibă grup țintă soții persoanei care îndeplinește rolul de asistent maternal profesionist datorită influenței acestuia asupra dezvoltării psihocomportamentale a adolescenților aflați în plasament;

- Introducerea unor reglementări legislative care să determine asumarea responsabilităților creșterii și educației copilului aflat în plasament în mod echitabil de ambii soți.

Bibliografie

- Achenbach, T. (1992). Manual for the Child Behavior Checklist/ 2-3 and 1992 Profile. *Burlington: Department of Psychiatry, University of Vermont.*
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M., Waters, E., Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation.* Hillsdale, NJ: Earlbaum.
- Allen, B. (2011). The Use and Abuse of Attachment Theory in Clinical Practice With Maltreated Children. *Part I: Diagnosis and Assessment Trauma Violence Abuse, 12,* 3-12.
- Armsden, G. C., McCauley, E., Greenberg, M.T., Burke, P., Mitchell, J. (1991). Parent and peer attachment in early adolescence depression. *Journal of Youth and Adolescence, 18,* 683-692.
- Bakermans-Kranenburg, M.J., Van Ijzendoorn, M.H. (2003). Less is more: Metaanalyses of sensitivity and attachment interventions in early childhood. *Psychological Bulletin, 129(2),* 195–215.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An Attachment Perspective. *Journal of Social and Personal Relationship, VII,* 147-178.
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genet Psychol Monogr, 75,* 43–88.
- Belsky, J. (1984). The Determinants of Parenting: A Process Model. *Child Development, 55,* 83-96.
- Boncu, Ș. (1999). *Psihologie si Societate.* Iași: Editura EEOTA.
- Bornstein, M.H. (2015). Children's parents . În M. L. Bornstein, *Ecological settings and processes in developmental systems:* (Vol. Vol. 4. Handbook of child psychology and developmental science, pg. 55–132). Hoboken, NJ: Wiley.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss* (Vol. Vol. 2: Separation: Anxiety and Anger). New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base.* London: Routledge.
- Breland-Noble, A. M., Weller, B. (2012). Examining African American adolescent depression in a community sample: The impact of parent/child agreement. *Journal of Child and Family Studies, 21,* 869 – 876.
- Brennan, K.A., Clark, L.C., Shaver, P.R. (1998). Self-report measurement in adult attachment: an integrative overview. În J. R. Simpson, *Attachment theory and close relationships* (pg. 46–76). New York: Guilford Press.
- Buri, J. (1991). Parental authority questionnaire. *Journal of Personality Assessment, 57,* 110-119.
- Campbell, S. B., Shaw, D. S., Gilliom, M. (2000). Early externalizing behavior problems: Toddlers and preschoolers at risk for later maladjustment. *Developmental Psychopathology, 12(3),* 467-88.

- Cassidy, J., Shaver, P. R. (1999). *Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Applications*. New York: Guilford Press.
- Cojocaru, D. (2008). *Copilaria si constructia parentalitatii – Asistenta maternală in Romania*. Iasi: Editura Polirom.
- Crosswhite, J.M., Kerpelman, J. (2009). Coercion theory, self-control, and social information processing: Understanding potential mediators for how parents influence deviant behaviors. *Deviant Behav*, 30, 611–646.
- Crum, W. (2010). Foster parent parenting characteristics that lead to increased placement stability or disruption. *Children and Youth Services Review*, 32, 185–190.
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow*. New-York: Harper & Row.
- Darling, N., Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F., Fraleigh, M. J. (1987). The relation of parenting styles to adolescent school performance. *Child Development*, 58, 1244-1257.
- Easterbrooks, M. A. (1989). Easterbrooks, M. A. (1989). Quality of attachment to mother and to father: Effects of perinatal risk status. *Child Development*, 60(4), 825-830.
- Erickson, M. F., Sroufe, L. A., Egeland, B. (1985). The Relationship between Quality of Attachment and Behavior Problems in Preschool in a High-Risk Sample. *Monographs of the society for research in child development*, 147-166.
- Erikson, E. H. (1968, march). *Identity, youth and crisis*. Preluat pe april 27.04.2018, 2018, de pe Wiley Online Library: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/bs.3830140209>
- Fanshel, D., Shinn, E.B. . (1978). *Children in Foster Care: A Longitudinal Investigation*.
- Few, A. (2012). Predictive Characteristics of styles of parenting and attachment in Mothers. *ProQuest* . (P. LLC, Ed.) Ann Arbor, US.
- Fonagy, P., Target, M. (1997). Attachment and reflective function: their role in self-organization. *Dev Psychopathol*, 9(4), 679-700.
- Fonagy, P., Target, M. (1999). An interpersonal view of the infant. În A. Hurry, *Monograph series of The Psychoanalysis Unit of University Coll London and the Anna Freud Centre. Psychoanalysis and developmental therapy* (pg. 3-31). Madison, CT, US: International Universities Press, Inc.
- Fraley, R. C., Shaver, P. R. (2000). Adult Romantic Attachment: Theoretical Developments, Emerging Controversies, and Unanswered Questions. *Review of General Psychology*, 4(2), 132-154.
- Fraley, R., Waller, N., Brennan, K. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. . 78(2), 350–365.
- Friedlmeier, W., Granqvist, P. (2006). Attachment transfer among Swedish and German adolescents: A prospective longitudinal study. *Personal Relationships*, 13(3), 261 - 279.

- Gavita, O. A., David, D., Dobrean, A. (2010). Stabilitatea plasamentului si calitatea vietii familiilor de plasament ale copiilor care prezinta comportament agresiv: Eficienta unui program parental cognitiv-comportamental. *Revista De Asistenta Sociala*, 2, 159-169.
- Gelles, R.J, Harrop, J.W. (1991). The Risk of Abusive Violence among Children with Nongenetic Caretakers. *Family Relations*, 40 (1), 78-83.
- Golding, K. (2007). *Attachment Theory into Practice. Division of Clinical Psychology Briefing Paper No 26*. London: British Psychological Society.
- Goldsmith, D. F. (2010). The Emotional Dance of Attachment. *Clinical Social Work Journal*, 38(1), 4–7.
- Gurza, M. (2018). Cultural and ethical aspects of social desirability in the psychological research. *Ethics of Emerging Biotechnologies* (pg. 179-191). Trivent Publishing.
- Haft, W. L., Slade, A. . (1989). Affect attunement and maternal attachment: A pilot study. *Infant Mental Health Journal*, 10, 157–221.
- Hancock Hoskins, D. (2014). Review Consequences of Parenting on Adolescent Outcomes. *Societies*, 4, 506–531.
- Hazan, C., Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Heaven, P. C.L, Virgen, M. (2001). Personality, perceptions of family and peer influences, and males' self-reported delinquency. *Personality and Individual Differences*, 30(2), 321-331.
- Howe, D., Brandon, M., Hinings, D., Schofield, G. (1999). *Attachment Theory, Child Maltreatment, and Family Support: A Practice and Assessment Model*. Palgrave: Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York.
- Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M.J., van IJzendoorn, M.H. (2005). The importance of parenting in the development of disorganized attachment: evidence from a preventive intervention study in adoptive families. *J Child Psychol Psychiatry*, 46(3), 263-74.
- Kriss, A., Steele, H., Steele, M. (2012). Measuring Attachment and Reflective Functioning in Early Adolescence: An Introduction to the Friends and Family Interview., *Research in psychotherapy psychopathology, PROCESS AND OUTCOME* ., 15(2).
- Labăr, A. (2008). *SPSS pentru științele educației*. Iași: Polirom.
- Laible, D.J.,Carlo, G., Raffaelli, M. (2000, Feb). The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. . *Journal of Youth and Adolescence*, 29(1), 45, 15 pgs.
- Lapsley, D .K.,Varshney, N. M., Aalsma, M. C. (2000). Pathological attachment and attachment style in late adolescence. *Journal of of Adolescence*, 137-155.
- Lawrence, C. R., Carlson, E. A., Egeland, B. (2006). The impact of foster care on development. *Development and Psychopathology*, 18(1), 57-76.

- Lewis, E.E, Dozier, M., Ackerman, J., Sepulveda-Kozakowski, S. (2007). The effect of placement instability on adopted children's inhibitory control abilities and oppositional behavior. *Dev Psychol* , 43(6), 1415-1427.
- Lieberman, M., Doyle, A., Markiewicz, D. (1999). Developmental patterns in security of attachment to mother and father in late childhood and early adolescence: Associations with peer relations.,. *Child Development*, 7, 202-213. .
- Lim, S., Smith, J. (2008). The structural relationships of parenting style, creative personality, and loneliness. *Creativity Research Journal*, 20(4), 412-419.
- Linares, L.O., Montalto, D., Rosbruch, N., Li, M. (2006). Discipline Practices Among Biological and Foster Parents. *CHILD MALTREATMENT*, 11(2), 157-167.
- Lindsey, E. W. (2001). Foster family characteristics and behavioral and emotional problems of foster children: Practice implications for child welfare, family life education, and marriage and family therapy. *Family Relations*, 50(1), 19-22.
- Lipscombe, J., Moyers, S., Farmer, E. (2004). What changes in 'parenting' approaches occur over the course of adolescent foster care placements? *Child and Family Social Work*, 9, 347–357.
- Lucey, R., Fox, R. A., Byrnes J. B. (2007). Maternal Characteristics and Child Problem Behaviors: A Comparison of Foster and Biological Mothers. *Journal of Family Social Work*, 10(4), 23-42.
- Maaskant, A.M., van Rooij, F.B., Bos, H.M.W., Hermanns, J.M.A. (2016). The wellbeing of foster children and their relationship with foster parents and biological parents: a child's perspective. *Journal of Social Work Practice*, 30(4), 379–395.
- Maccoby E, Martin J. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P. Mussen, *Handbook of Child Psychology*. (pg. 1–101). New York: Wiley.
- Main, M., & Weston, D. R. (1981). The quality of the toddler's relationship to mother and to father: Related to conflict behaviour and the readiness to establish new relationships. *Child Development*(52), 932-940.
- Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1/2), 66-104.
- Malham,P.B., Saucier, G. (2016). The conceptual link between social desirability and cultural normativity. *51*(6), 474-480.
- Markiewicz, D., Lawford, H., Doyle, A.B., Haggart, N. (2006). Developmental differences in adolescents' and young adults' use of mothers, fathers, best friends, and romantic partners to fulfil attachment needs. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(127), 127–140.
- Markus, H.R., Nurius, P. (1986). Possible Selves. *American Psychologist*, 41(9), 954-969.
- McGowan, B.G. (2005). Historical Evolution of Child Welfare Services. In G. H. Mallon, *Child Welfare for the Twenty-First Century: A Handbook o Practices, Policies, and Programs* (pg. 10-46). New York: Columbia University Press.

- Meyers, S. A. (1999). Mothering in context: Ecological determinants of parent behavior. *Merrill - Palmer Quarterly*, 45(2), 332.
- Mikulincer, M., Shaver, P.R. (2007). *Attachment in Adulthood. Structure, Dynamics, and Change*. New-York: The Guilford Press.
- Muntean, A. (2008). Social Challenges and life challenges when leaving the institution of social protection: Adolescents in Romania. *Psychologie*(14-15), 141-151.
- Muntean, A. (2013). *Adopția și atașamentul copiilor separați de părinții biologici*. Iași: Polirom.
- Muntean, A., Gurza, M. A. (2016). De ce are nevoie copilul de un atașament securizant? *62*(4), 337-353.
- Neamțu, N., Cojocaru, D. (2013). Dinamica serviciilor de plasament familial în România în perioada 1999-2011. *Revista de Asistență Socială*, XIII(2), 35-45.
- Pamfil, E. și Ogodescu, D. (1976). *Persoană și devenire*. Editura Științifică și Enciclopedică.
- Pietromonaco, P. D. (2015). Health and Attachment Processes. În J. R. Simpson, *Attachment Theory and Research: New Directions and Emerging Themes* (pg. 287-318). New-York: Guilford Publications.
- Poland, D., Groze, V. (1993). The effects of foster care on biological children in the home. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 10(2), 153-63.
- Poulin, J. (2008, Oct 18). Long Term Foster Care, Natural Family Attachment and Loyalty Conflict, . .
- Power, T. G., Sleddens, E. F. C., Berge, J., Connell, L., Govig, B., Hennessy, E., St George, S., M. (2013). Contemporary research on parenting: Conceptual, methodological, and translational issues. *Childhood Obesity*, 9, S87-94.
- Prior, V., Glaser, D. (2006). *Understanding attachment and attachment disorders. Theory, evidence and practice*. . London: Jessica Kingsley Publishers.
- Rholes, W. S. , Simpson, J. A., Friedman, M. (2006). Avoidant Attachment and the Experience of Parenting,. *Personality and Social Bulletin*, 32(275).
- Roskam, I., van der Voort, A., Juffer, F., Stievenart, M., Bader, M., Muntean, A., Escobar, M. J. (2016). Cross-Informant Ratings of Internalizing and Externalizing Behavior in Adolescent-Parent Pairs in Six Countries. Does Being Adopted Make a Difference? *International Perspectives in Psychology: Research, Practice, Consultation*.
- Roth, M., Voicu, C., Dávid-Kacsó, A., Antal, I., Muntean, A., Bumbulu, S., Baci, C. (2013). Asking for parental consent in research on exposure of children to violence. *Revista de cercetare si interventie sociala*, 42, 85-100.
- Rutter, M. (1981). *Maternal deprivation reassessed. (Second edition)*. Harmondsworth, UK: Penguin Books.
- Salgado Oliveira, P., Pasco Fearon, R. M., Belsky, J., Fachada, I., Soares, I. (2015). Quality of institutional care and early childhood development. *International Journal of Behavioral Development*, 39(2), 161-170.

- Sava, F.A. (2011a). Personality types based on the big five model. A cluster analysis over the romanian population. *Cognition, Brain, Behavior. An Interdisciplinary Journal*, XV(3), 359-384.
- Sava, F.A. (2011b). *Analiza datelor in cercetarea psihologica*. Cluj-Napoca: Editura ASCR.
- Schaffer, H.R., Crook, C.K. (1979). The role of the mother in early social development. În B. M. (coord.), *Issues in childhood social development* (pg. 55-78). London: Methuen.
- Shaver, P.R., Mikulincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attachment and Human Development*, 4, 133–161.
- Skilbred, T.D., Iversen, A.C., Moldestad, B. (2016). Successful Academic Achievement Among Foster Children: What Did the Foster Parents Do? *Child Care in Practice*, 356-371.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15–28.
- Spera, C. (2005). A review of the relationship among parenting practices, parenting styles, and adolescent school achievement. *Educational Psychology Review*, 17, 125-146.
- Sroufe, A., Egeland, B., Carlson, E.A. (2005). *Conceptualizing the role of early experience: Lessons from the Minnesota study of risk and adaptation from birth to adulthood*. New-York: Guilford Press.
- Sroufe, L A., Egeland, B., Kreutzer, T. (1990). The Fate of Early Experience Following Developmental Change: Longitudinal Approaches to Individual Adaptation in Childhood. *Child Development*, 61, 1363-1373.
- Sroufe, L.A. (2006). Attachment and development: a prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment and Human Development*, 7(4), 349–367.
- Sroufe, L.A., Coffino, B., Carlson, E.A.. (2010). Conceptualizing the role of early experience: Lessons from the Minnesota longitudinal study. *Developmental Review*(30), 36-51.
- Steele, H., Steele, M., Kris, A. (2009). The Friends and Family Interview. Coding guidelines. *Department of Psychology, New school for Social Research*.
- Steinberg, L., Blatt-Eisengart, I., Cauffman, E. (2006). Patterns of Competence and Adjustment Among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Homes: A Replication in a Sample of Serious Juvenile Offenders. *J Res Adolesc*, 16(1), 47-58.
- Stern, D. (1977). *The first relationship: infant and mother*. London, Fontana: Open Books.
- Stievenart M., Casonato M., Muntean A., van de Schoot R. (2012). The friends and family interview: measurement invariance across Belgium and Romania. *Eur. J. Dev. Psychol*, 9, 737–743 .
- Stovall, K. C., Dozier, M. (2008). Infants in Foster Care, An Attachment Theory Perspective. *Adoption Quarterly*, 2(1), 55-88.

- Stovall, K. C., Dozier, M. (2008). Infants in Foster Care, An Attachment Theory Perspective. *Adoption Quarterly*, 55-88(1).
- Thapar, A., Pine, D.S., Leckman, J.F., Scott, S., Snowling, M.J., Taylor, E. (2015). *Rutter's Child and Adolescent Psychiatry*. London: Willey-Blackwell.
- van Bakel, H. J. A., Riksen-Walraven, J. M. (2002). Parenting and Development of One-Year-Olds: Links with Parental, Contextual, and Child Characteristics. *Child Development*, 73(1), 256–273.
- van IJzendoorn M.H., Juffer, F., Poelhuis, C.W. (2005). Adoption and cognitive development: a meta-analytic comparison of adopted and nonadopted children's IQ and school performance. *Psychol Bull*, 131(2), 301-16.
- van IJzendoorn, M. (1995). Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: a meta-analysis on the predictive validity of the Adult Attachment Interview. *Psychol Bull.*, 117(3), 387-403.
- Verny, T. (2005). Birth and Violence. În G. F.-F. Brekham, *Phenomenon of Violence (From Domestic to Global)*. News Agalil: Haifa.
- Weinfield, N. S., Sroufe, L. A., & Egeland, B. (2000). Attachment from infancy to early adulthood in a high-risk sample: Continuity, discontinuity, and their correlates. *Child Development*, 71, 695-702.
- Wilson, J.M., Wilkinson, R.B. (2012). The Self-Report Assessment of Adolescent Attachment: A Systematic Review and Critique. *Journal of Relationships Research*, , 3, 81-94.
- Winnicott, C. (1957). *Preocuparea maternă primară* (ed. 2003, Vol. Opere vol. 1). Editura Trei.
- Woodward, L.J., Fergusson, D.M., Belsky, J. (2000). Timing of parental separation and attachment to parents in adolescence: Results of a prospective study from birth to age 16. *Journal of Marriage and the Family*, 62(1), 162-174.
- Zimmermann, P., Becker-Stoll, F. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: The influence of ego-identity status. *Journal of Adolescence.*, 25, 107–124.